

Evaluarea on-going a PNDR 2014-2020 în perioada 2017-2020

Studiul de evaluare V – Ferma mică și dezvoltarea formelor asociative

Rezumat executiv

MINISTERUL AGRICULTURII ȘI DEZVOLTĂRII RURALE

DIRECȚIA GENERALĂ DEZVOLTARE RURALĂ
AUTORITATEA DE MANAGEMENT PENTRU PNDR

Proiect cofinanțat
din FEADR prin
Măsura 20 din cadrul
Programului Național
de Dezvoltare Rurală
2014-2020

EVALUAREA ON-GOING A PNDR 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

Proiect nr. C/20/1/0/S/0/16/3/0/17/0/00/11/S0 din data de 05.04.2017, având ca obiect „Evaluarea on-going a PNDR 2014-2020 în perioada 2017-2020”, cofinanțat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală, prin PNDR 2014-2020

Rezumat executiv al Studiului de evaluare V – Ferma mică și dezvoltarea formelor asociative

Beneficiar: Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale

Prestator: Consorțiul SC ACZ Consulting SRL & T33 SRL

Opiniile exprimate în prezentul document aparțin echipei de proiect și nu reprezintă în mod obligatoriu punctul de vedere al Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale sau poziția oficială a Uniunii Europene

(c) Photo credit copertă: www.unsplash.com/s/photos/farmromania

EVALUAREA ON-GOING A PNDR 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

1. Introducere

Studiul de evaluare V – Ferma mică și dezvoltarea formelor asociative reprezintă rezultatul activităților de structurare, observare, analiză și evaluare a măsurilor și acțiunilor finanțate prin PNDR 2014-2020, orientate către promovarea, sprijinul și dezvoltarea fermelor mici și a diferitelor forme de asociere. În mod particular, studiul de evaluare examinează contribuția programului de dezvoltare rurală, prin intermediul analizei următoarelor sub-măsuri: 6.3 (dezvoltarea fermelor mici) și 6.3 ITI (dezvoltarea fermelor mici în zona ITI Delta Dunării), 4.1 (investiții în exploatații agricole), 4.1 ITI (investiții în exploatații agricole în zona ITI Delta Dunării), 4.1a (investiții în exploatații pomicole), 4.1a ITI (investiții în exploatații pomicole în zona ITI Delta Dunării), 9.1 (înfiișarea grupurilor de producători în sectorul agricol), 9.1a (înfiișarea grupurilor de producători în sectorul pomicol), 16.4 și 16.4 a (sprijin acordat pentru cooperare orizontală și verticală între actorii din lanțul de aprovizionare în sectoarele agricol și pomicol).

La sfârșitul anului 2019, valoarea totală a proiectelor contractate prin PNDR însuma aproximativ 5 miliarde de euro, din care 4,59 miliarde de euro din resurse noi (perioada actuală de programare) și 424,7 milioane de euro aferentă proiectelor provenite din tranziție (perioada anterioară de programare). Conform analizei datelor provenite din sistemul de monitorizare, programul a realizat investiții directe pentru:

- **dezvoltarea fermelor de mici dimensiuni** în peste 27.000 de proiecte, cu o valoare totală contractată de peste 245 de milioane de euro, prin sub-măsurile 4.1, 4.1 ITI, 4.1a, 6.3 și 6.3 ITI;
- **dezvoltarea formelor asociative** în 177 de proiecte, cu o valoare totală contractată de aproape 103 milioane de euro prin, sub-măsurile 4.1, 9.1, 16.4 și 16.4a.

•Sub-măsura 4.1

16 proiecte noi contractate, cu o valoare publică totală de 3,9 milioane euro

•Sub-măsura 4.1 ITI

1 proiect nou contractat, cu o valoare publică totală de 141,07 mii euro

•Sub-măsura 4.1a

91 de proiecte noi contractate, cu o valoare publică totală de 26,1 milioane euro

•Sub-măsura 6.3

11.639 de proiecte noi contractate, cu o valoare publică totală de 174,5 milioane euro

15.477 de proiecte provenite din tranziție, cu o valoare publică totală de 38,1 milioane euro

•Sub-măsura 6.3 ITI

187 de proiecte noi contractate, în zona ITI Delta Dunării, cu o valoare publică totală de 2,8 milioane euro

Dezvoltarea fermelor
de mici dimensiuni

•Sub-măsura 4.1

63 de proiecte noi contractate (62 de cooperative și 1 grup de producători), cu o valoare publică totală de 88,4 milioane euro

•Sub-măsura 9.1

10 proiecte noi contractate, cu o valoare publică totală de 3,7 milioane euro

33 de proiecte provenite din tranziție, cu o valoare publică totală de 4,2 milioane euro

•Sub-măsura 16.4

50 proiecte noi contractate, cu o valoare publică totală de 4,6 milioane euro

•Sub-măsura 16.4a

21 proiecte noi contractate, cu o valoare publică totală de 1,98 milioane euro

Dezvoltarea formelor
asociative

EVALUAREA ON-GOING A PNDR 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

Prin studiu se analizează contribuția programului la dezvoltarea fermelor de mici dimensiuni și a formelor asociative, fiind acoperite următoarele șase teme de evaluare

1 - Îmbunătățirea performanțelor generale ale exploatațiilor agricole de mici dimensiuni

2 - Creșterea orientării către piață, oportunităților de locuri de muncă și a veniturilor exploatațiilor agricole de mici dimensiuni

3 - Asocierea micilor producători și transformarea fermelor de dimensiuni mici

4 - Structura formelor asociative

5 - Integrarea micilor producători în lanțul agroalimentar și la consolidarea puterii de negociere

6 - Creșterea gradului de acces la credite și la introducerea ideilor inovatoare

2. Contextul evaluării

Studiul de evaluare este integrat în contextul de dezvoltare rurală din România, luând în considerare impactul pandemiei SARS COV 2, din prima jumătate a anului 2020. Previziunile Fondului Monetar Internațional (FMI), referitoare la perspectivele economice mondiale, evidențiază apariția unor efecte negative în ceea ce privește costurile cu resursele umane. Lipsa forței de muncă și modificarea tiparelor de consum vor pune presiune pe sectorul agro-alimentar al Uniunii Europene și în special pe fermele de mici dimensiuni. Astfel, până la finalul anului 2020, se estimează înregistrarea unor reduceri ale produsului intern brut (PIB) real cu 6,6% la nivel european, respectiv cu 5% în România.

Această situație de forță majoră a survenit la nivel național, după ce instrumentele metodologice de colectare a datelor erau deja stabilite și primele activități de cercetare erau deja demarate. Prin urmare, o serie de recomandări din cadrul studiului au fost adaptate la situația națională nou instituită.

Analizele studiului de evaluare au fost dezvoltate pornind de la delimitarea terminologică a conceptelor de „fermă mică” și „forme asociative”, conform definițiilor utilizate în cadrul PNDR. Mai exact, programul

EVALUAREA ON-GOING A PNDR 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

definește ferma mică în funcție de încadrarea în dimensiunea economică 4.000 - 11.999 SO¹ (valoarea producției standard) și promovează diverse forme de cooperare și forme asociative la nivelul mai multor măsuri. Adicional abordării terminologice privind conceptul de fermă mică din PNDR, care a constituit punctul de referință pentru studiu, evaluatorii au explorat și definițiile utilizate în literatura de specialitate, referitoare la acest subiect.

Analiza datelor Eurostat evidențiază ponderea majoritară (66,8%) a microfermelor (producție standard mai mică de 2.000 SO) în totalul exploatațiilor agricole existente la nivel național, la nivelul anului 2016, în vreme ce fermele mici, așa cum sunt definite în sensul prezentului studiu, reprezintă aproximativ 8% din total. Cu toate acestea, este important de precizat că aproape o treime din fermele UE sunt localizate în România, însă contribuția acestora la producția standard europeană este de numai 3,6%.

3. Abordarea metodologică

Metodologia utilizată pe parcursul procesului de cercetare reunește un mix de instrumente și tehnici cantitative și calitative, care combină recenzia literaturii de specialitate, analiza datelor de monitorizare, sondajul pe bază de chestionar aplicat la nivelul beneficiarilor, interviuri cu reprezentanții autorităților implicate în gestionarea și implementarea programului (AM, AFIR), interviuri cu intermediarii financiari (Libra Internet Bank și ProCredit Bank) și analiza studiilor de caz:

- *Observarea.* Metodele utilizate în cadrul acestei faze au constat în colectarea datelor din sistemul de monitorizare și aplicarea sondajului on-line în rândul unui eșantion de beneficiari, cu proiecte contractate în cadrul sub-măsurilor relevante. Interviurile cu reprezentanții autorității de management și ai agențiilor de plăți au contribuit parțial la observare, dar și într-o oarecare măsură la formularea judecăților de evaluare, ca o primă validare a constatărilor preliminare.
- *Analiza.* Analiza statistică descriptivă a datelor provenite din sistemul de monitorizare și a celor colectate prin aplicarea sondajului au constituit pilonii principali ai etapei de analiză.
- *Evaluarea/formularea constatărilor.* Recenzia literaturii de specialitate a fost utilizată la sfârșitul procesului de evaluare, pentru a asigura o analiză comparativă externă a rezultatelor evaluării, precum și a concluziilor evidențiate de interviurile cu AM, AFIR și intermediarii financiari. În mod similar, analiza studiilor de caz a reprezentat un instrument pentru colectarea datelor, dar și pentru confirmarea / validarea / modificarea constatărilor preliminare ale evaluării.

¹ Producția standard (SO) a unui produs agricol (din sectorul vegetal sau de creștere a animalelor) este valoarea monetară medie a producției agricole la prețul de la poarta fermei, în euro, la hectar sau pe cap de animal. SO este diferită de marja brută standard/standard gross margin (SGM): $SGM = \text{Producție} + \text{Plăți directe} - \text{Costuri}$; în timp ce $SO = \text{Producție}$. Unitatea utilizată pentru măsurarea SO este euro și nu ESU (1 200 Euro), ca în clasificarea SGM. SO nu ține cont de costurile de intrare și, prin urmare, nu poate indica profitabilitatea și nici nu este ajustată în funcție de diferențele de putere de cumpărare între țări, dar oferă informații pentru toate statele membre ale UE, conform unei metodologii agreeate în mod comun. În UE-28, producția standard medie pe fermă a fost de 34.784 euro în 2016. (Eurostat). Ordonanță de urgență nr. 3/2015 din 18 martie 2015 aprobă schemele de plată care se aplică în agricultură în perioada 2015-2020 a) schema de plată unică pe suprafață; b) plata redistributivă; c) plata pentru practici agricole benefice pentru climă și mediu; d) plata pentru tinerii fermieri (de până în 40 de ani); e) schema de sprijin cuplat; f) schema simplificată pentru micii fermieri.

EVALUAREA ON-GOING A PNDR 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

4. Concluzii și recomandări

1 - Îmbunătățirea performanțelor generale ale exploatațiilor agricole de mici dimensiuni

Concluzii - PNDR a contribuit în mod pozitiv și cu succes la performanța generală a fermelor mici din România.

- Sprijinul programului, acordat prin sM 4.1 și sM 6.3, **a contribuit la creșterea vânzărilor și a asigurat un acces mai bun la piață**. Cu toate acestea, analiza realizată în cadrul prezentei evaluări arată că este prematură identificarea unor efecte considerabile în ceea ce privește producția obținută de proiectele sM 4.1 și a unor efecte tangibile în cazul proiectelor sprijinite prin sM 4.1a. Aceste efecte reprezintă mai mult estimări, decât rezultate efectiv obținute, în special în sectorul pomicol. Este adevărat că, în acest ultim caz, beneficiarii au nevoie de o perioadă mai îndelungată de timp pentru obținerea și vânzarea produselor, dat fiind intervalul temporal pe care plantația trebuie să îl parcurgă pentru a ajunge la maturitate.
- Măsurile programului au contribuit la **reducerea abandonului terenurilor**, în special în zonele montane și marginale, prin crearea de noi oportunități în agricultură, mai ales datorită sprijinului sM 6.3. În special, pentru 58% dintre fermele mici, susținute de sM 6.3, situate în zonele montane, sprijinul a fost esențial pentru menținerea activității. În plus, analiza indică faptul că mai mult de 2/3 din beneficiarii sM 6.3 ar fi căutat un loc de muncă într-un alt domeniu de activitate, în situația în care nu ar fi accesat sprijinul oferit de program. Prin urmare, se constată că sM 6.3 a contribuit în mod concret la reducerea abandonului terenurilor și la creșterea atractivității zonelor rurale. În mod similar, 80% din beneficiarii sM 4.1, chestionați în cadrul sondajului, au afirmat că investiția susținută prin PNDR a contribuit la reducerea abandonului terenurilor.
- În general, intervențiile PNDR au stimulat dobândirea de **noi abilități și capacități** în ceea ce privește practicile de cultivare și abordările inovatoare. Analiza relevă o înclinație mai puternică a fermierilor tineri (vârste mai mici de 40 de ani), cu un nivel mai înalt de școlarizare, către schimbarea activităților practicate la nivelul fermei, prin inovare și accesarea unor oportunități noi oferite de piață. Cu toate acestea, este demn de menționat și faptul că, potrivit studiului Comisiei Europene, publicat în 2018, „Agricultural Knowledge and Innovative Systems – Stimulating creativity and learning”, sistemele de cunoștințe și inovare din agricultură (AKIS) sunt fragmentate și slab dezvoltate în România.

Recomandări – Pentru a asigura sustenabilitatea efectelor pozitive ale PNDR, așa cum a subliniat și proiectul SALSA Orizont 2020, este necesar ca investițiile aferente perioadei PAC post 2020 să fie orientate către: o mai bună infrastructură și conectivitate, mai ales în zonele marginale, comercializarea producției locale, infrastructură adecvată (de exemplu, infrastructura de apă) pentru a lupta împotriva secetei și a schimbărilor climatice și pentru a evita ca zonele marginale să

EVALUAREA ON-GOING A PNDR 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

aibă un risc mai mare de abandon al terenurilor. Astfel, recomandăm pentru viitoarea perioadă de programare o abordare similară celei din perioada de programare 2014-2020.

În ceea ce privește consolidarea abordării AKIS, evaluatorii sugerează să se analizeze eficacitatea inițiativelor recent introduse în România² și în alte țări ale UE, în vederea combaterii pandemiei de SARS COV 2, precum și să se ia în considerare, pentru viitoarea perioadă de programare, susținerea și dezvoltarea parteneriatelor formale și a rețelelor pentru schimbul de cunoștințe, cum ar fi platforme online pentru producătorii locali, forumuri privind dezvoltarea fermelor mici, evenimente / întâlniri ad-hoc pentru diseminarea ideilor și a bunelor practici rezultate în urma experiențelor din rețelele tematice dezvoltate în cadrul Orizont 2020 și DG Growth. În mod special, este de așteptat ca infrastructura de partajare a cunoștințelor să contribuie la creșterea capacității fermierilor (mici) de a se adapta la noile cerințe și provocări de dezvoltare.

Pornind de la ceea ce s-a realizat până acum în România și în alte țări europene, pentru a face față crizei actuale cauzate de pandemia COVID 19, este important ca Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale să evalueze eficacitatea platformelor online existente, destinate pentru promovarea producătorilor locali și a fermelor mici (având în vedere numărul limitat de fermieri înscriși) și să ia în considerare oportunitatea dezvoltării unei funcționalități suplimentare a platformei deja existente, care să permită inclusiv consultarea micilor producători pe diferite tematici de interes (în contextul în care alte țări membre ale UE oferă această posibilitate prin platformele de promovare).

2 - Creșterea orientării către piață, oportunităților de locuri de muncă și a veniturilor exploatațiilor agricole de mici dimensiuni

Concluzii – Investițiile PNDR au fost eficiente în ceea ce privește creșterea orientării către piață a fermelor mici.

- Beneficiarii sM 4.1 și 6.3 au început să diversifice modalitățile de distribuție și să obțină produse noi pentru a răspunde nevoilor consumatorilor. Diversificarea este mai însemnată pentru beneficiarii localizați în zonele montane și zonele normale (dezvoltă vânzarea directă de produse), comparativ cu cei care provin din zone cu constrângeri specifice sau zone cu constrângeri semnificative.
- Efectul produs la nivelul fermelor mici sprijinite prin sM 6.3 și sM 4.1 este diferit. În primul caz, luând în considerare valoarea scăzută a finanțării, intervențiile sM 6.3 au introdus în mod normal un nou capital de lucru în activitățile agricole, care a produs unele efecte, dar care nu este suficient pentru a menține aceste efecte în viitor. Spre deosebire de sM 4.1, sM 6.3 sprijină intervenții mici (cu valoare financiară redusă) și care au un impact limitat asupra structurii fermelor mici. Investițiile realizate prin sM 4.1 au generat costuri mai mari, dar au început să modifice strategia și structura fermei, cu potențiale beneficii în ceea ce privește capacitatea de producție viitoare a fermelor. În mod similar, efectele noilor locuri de muncă

² De exemplu <https://www.madr.ro/comunicare/5926-platforma-online-dedicata-micilor-producatori-de-legume.html>

EVALUAREA ON-GOING A PNDR 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

create sunt mai evidente în proiectele sM 4.1. Evident, numărul de ferme mici, beneficiare ale sprijinului furnizat de sM 6.3, nu este comparabil cu cel al fermelor mici sprijinite prin sM 4.1.

Recomandări – Pentru perioada viitoare de programare, evaluatorii sugerează următoarele recomandări:

- **Îmbunătățirea colectării datelor la nivel de fermă.** Un set de indicatori ar putea fi colectați înainte și după implementarea proiectelor, pentru a evalua variația performanței fermelor mici de-a lungul timpului, indicatori care să reflecte criteriile de evaluare a performanței utilizate în cadrul prezentei evaluări (locuri de muncă nou create, creșterea veniturilor familiei și fermei, indicatori privind tipul piețelor, vânzări, producție). Informații despre acești indicatori ar putea fi colectate fie prin activitățile de monitorizare, fie printr-un eșantion de ferme mici în cadrul sondajelor structurale aplicate de RICA.
- **Sprijinirea beneficiarilor din categoria ferme mici, pentru investiții în active fizice, prin adoptarea unor criterii de selecție adaptate și previzionarea efectelor reducerii pragului minim privind dimensiunea economică de la 8000 la 6000 SO, pentru a da posibilitatea unui număr mai mare de ferme, deja active, să realizeze investiții noi.** De asemenea, se recomandă furnizarea unei alocări bugetare separate sau acordarea de prioritate fermelor mici.

3 - Asocierea micilor producători și transformarea fermelor de dimensiuni mici

Concluzii – Sprijinul investit în asocierea micilor producători a început să furnizeze primele rezultate parțiale. Sprijinul oferit de PNDR a încurajat orientarea către piață, însă într-un mod diferit la nivelul fermelor mici, față de situația de la nivel național.

Recomandări – Pentru perioada viitoare de programare, evaluatorii sugerează următoarele recomandări:

- **Criteriile de selecție și regulile de alocare pentru investiții în active fizice (ex. alocarea resurselor pentru zonele montane și alte zone de interes cu specific teritorial) ar trebui să ia în considerare cel puțin diferențele de vârstă și diferențele teritoriale pentru a proiecta strategia de sprijin a programului.**
- **Pentru a sprijini în continuare modificările structurale ale fermei și deschiderea producției agricole către piață, condițiile de accesare aferente sM 6.3 ar trebui să ia în considerare locația fermei, nivelul de producție și vârsta fermierului.** În contextul în care tinerii fermieri (de până în 40 de ani) reprezintă categoria de beneficiari cu deschidere mai pronunțată către piață, dar și categoria de beneficiari ceva mai favorizată, se recomandă oferirea de oportunități fermierilor cu vârste de până la 63 de ani – stimulând inclusiv persoane care provin din alte domenii de activitate.

EVALUAREA ON-GOING A PNDR 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

4 - Structura formelor asociative

Concluzii – În general, deși prezența fermelor mici diferă la nivelul diferitelor sub-măsură, analiza evidențiază că **formele asociative, grupurile de producători și cooperarea orizontală și verticală, sprijinite de PNDR, reprezintă o oportunitate cheie pentru promovarea dezvoltării fermelor mici.** Această constatare diferită de cele evidențiate în literatura de specialitate, conform căroră formele asociative din România sunt în principal rețele formate din ferme corporative de dimensiuni mai mari, decât din ferme mici. **Cu toate acestea, este important de subliniat concentrarea teritorială și sectorială puternică a acestor forme asociative, care ar putea fi explicată prin faptul că ele reprezintă experiențe de pionierat în ceea ce privește asocierea și se bazează pe capacitățile existente și disponibilitatea de a coopera a actorilor locali.**

Recomandări – Din perspectiva evaluatorilor, este importantă considerarea, pentru viitor, a următoarelor sugestii de îmbunătățire a sprijinului acordat formelor asociative:

- În ceea ce privește **grupurile de producători**, este necesar să se îmbunătățească modelele cadru pentru **planurile de afaceri**, nu întotdeauna realiste pentru a sprijini formele asociative în mod concret. În acest sens, sprijinul similar celui oferit prin **măsura 2** ar trebui furnizat cât mai curând posibil în noua perioadă de programare, având în vedere întârzierile înregistrate în perioada curentă 2014-2020.
- În ceea ce privește sM 16.4 și 16.4a, ar putea fi utilă includerea unui **criteriu de selecție referitor la numărul micilor fermieri cuprinși în forma de cooperare**, similar cu cel prevăzut în cazul sM 4.1. Acesta ar putea completa criteriile de selecție existente - nr. 1 (privind numărul de parteneri) și nr. 4 (privind impactul pe piețele locale).
- Având în vedere concentrarea teritorială și, de asemenea, concentrarea sectorială remarcabilă a formelor asociative, autoritățile programului ar putea lua în considerare includerea unor **criterii de selecție pentru a răspândi sprijinul acordat de program și în alte zone sau domenii de activitate.**

5 - Integrarea micilor producători în lanțul agroalimentar și la consolidarea puterii de negociere

Concluzii – Sprijinul oferit de PNDR a contribuit la creșterea gradului de participare a fermelor mici în lanțurile agro-alimentare locale, dar cu diferențe remarcabile între sectoare și măsuri.

Participarea mai puternică a fermelor mici privește în principal integrarea din punctul de vedere al producției, mai degrabă decât capacitatea de a influența prețul final al produselor agricole.

- Pentru sM 9.1, sprijinul PNDR a fost mai eficace în a contribui la integrarea fermelor mici în lanțul de aprovizionare, din punct de vedere al capacității productive în sectorul creșterii porcilor și în sectorul apicol.

EVALUAREA ON-GOING A PNDR 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

- sM 16.4 și sM 16.4a includ un criteriu de selecție specific (P4 – Principiul "Piețelor locale") care oferă un stimulent integrării micilor producători în lanțurile scurte de aprovizionare pe piața locală. Datorită acestui criteriu de selecție, sub-măsurile au contribuit la crearea de noi rețele și au redus distanța geografică între punctele de producție și cele de vânzare. Cu toate acestea, în ceea ce privește producția, beneficiarii proiectelor finanțate prin sM16.4 și 16.4a, incluși în sondaj, tind să nu fie de acord cu ideea că fermele mici sunt mai bine integrate în lanțul de aprovizionare ca urmare a sprijinului oferit de program, în special în sectorul apicol. Pe de altă parte, mai multe opinii pozitive sunt oferite de beneficiarii proiectelor specializate în sectorul legumicol. Astfel, programul a îmbunătățit integrarea micilor producători în lanțurile de aprovizionare, cu precădere în acele sectoare cu potențial de dezvoltare în această privință. O evaluare exactă a capacității programului de a influența pozitiv (crește) integrarea fermelor mici în lanțurile scurte de aprovizionare este posibilă numai în baza rezultatelor pe termen lung.
- *Studiul de evaluare II - aferent RAI 2018* a evidențiat deja lipsa unei creșteri relevante a prețurilor finale practicate de producătorii primari la produsele agricole. De altfel, consolidarea puterii de negociere nu se concretizează într-o creștere a prețurilor pieței, ci mai degrabă este asociată cu o stabilizare a prețurilor și a celorlalte elemente care guvernează canalele de desfacere (timp – calitate - cantitate). Astfel, se poate afirma că sM 9.1, 16.4, 16.4a au contribuit la îmbunătățirea comercializării (creșterea volumului vânzărilor și diversificarea canalelor de desfacere), consolidarea producției fermelor mici și creșterea puterii de negociere a acestora. Deși intervențiile programului sporesc capacitatea fermelor mici de a-și vinde produsele, acest lucru nu a influențat în mod semnificativ prețul pieței.

Recomandări – În ceea ce privește perioada următoare de programare, evaluatorii sugerează că **pentru cooperarea orizontală și verticală, este utilă confirmarea și repropunerea criteriului de selecție nr. 4 (principiul "piețelor locale") aferent sM 16.4, care a contribuit la creșterea integrării în lanțul de aprovizionare.**

Mai mult decât atât, întrucât lanțul agro-alimentar local are nevoie de mai mult timp pentru a crește valoarea totală a produselor și pentru a oferi o creștere efectivă a valorii produselor primare, evaluatorii sugerează replicarea analizei în câțiva ani pentru a verifica în ce măsură puterea de negociere și integrarea fermelor mici în lanțul alimentar au crescut și s-au consolidat.

6 - Creșterea gradului de acces la credite și la introducerea ideilor inovatoare

Concluzii – În ceea ce privește **accesul la credite, s-au evidențiat rezultate diferite pentru măsurile analizate.**

- Analiza implementării sM 9.1, 16.4 și 16.4a și celelalte activități de evaluare nu indică niciun beneficiu specific al sprijinului PNDR pentru accesul la credite, dincolo de valoarea financiară a grantului.

EVALUAREA ON-GOING A PNDR 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

- O treime din formele asociative beneficiare ale sprijinului acordat prin sM 4.1 consideră că asigurarea cofinanțării este cea mai dificilă problemă, în vreme ce marea majoritate a aceleiași categorii de beneficiari este de părere că cea mai bună modalitate de a primi sprijin financiar este prin furnizarea posibilității de a plăti rate mai mici la împrumuturi, care să asigure rata de cofinanțare a proiectelor / investițiilor.
- În cazul fermelor mici susținute prin sM 4.1, nevoia de garanție / depozit colateral, pentru obținerea împrumutului necesar asigurării ratei de cofinanțare a proiectelor/investițiilor, este mai mare.
- Beneficiarii sM 6.3 au fost consultați referitor la posibilitatea de a primi sprijin suplimentar din partea programului. Rezultatele sondajului de opinie indică faptul că aceștia ar prefera sprijin prin asistență tehnică, sau de tip "ad-hoc" – de exemplu, sprijin punctual pentru înțelegerea definițiilor/ termenilor, dezvoltarea planurilor de afaceri - mai degrabă decât prin intermediul instrumentelelor financiare.

În mod similar accesului la creditare, contribuția la inovare prin intermediul sub-măsurilor analizate este variată:

- Analiza grupurilor de producători sprijiniți prin sM 9.1 nu a identificat elemente inovative la nivelul fermelor.
- Sprijinul PNDR, oferit prin sM 16.4 și 16.4a, contribuie la stimularea inovării prin utilizarea de noi tehnologii, dezvoltarea de noi produse și noi modalități organizaționale și introducerea de noi forme de cooperare, schimb de experiențe și schimb de cunoștințe (aspect confirmat prin studiile de caz și sondajul de opinie aplicat la nivelul beneficiarilor).
- Principalele efecte tangibile în materie de inovație provin de la proiectele sM6.3, sM 4.1 și sM4.1a, localizate în zona montană și zona normală, ai căror beneficiari au vârsta de peste 40 de ani³. În acest sens, analiza proiectelor, bazată pe percepția fermierilor, arată că implementarea PNDR 2014-2020 a ajutat la introducerea inovației și în cadrul fermelor mici, dar la un nivel mai scăzut comparativ cu fermele de dimensiuni mari. În acest sens, este important de subliniat faptul că inovația nu se limitează la o dimensiune tehnică sau tehnologică, fermierii mici neaplicând în mod obligatoriu tehnologii noi - noutățile lor apar ca rezultat al abordărilor și modurilor diferite de a face lucrurile și din recombinarea diferitelor cunoștințe într-un mod inovator (strategie, marketing, mod de organizare, management, și capacitatea de a soluționa probleme și de a identifica oportunități). În acest sens, în timp ce sM 9.1 are o capacitate limitată de a crea inovație, celelalte sub-măsuri analizate arată o contribuție la inovare, dar în moduri diferite. SM 16.4 și 16.4a nu dezvoltă procese inovative, dar contribuie la stimularea următoarelor tipuri de inovație: utilizarea de noi tehnologii în sectorul producției de alimente, dezvoltarea de noi produse/servicii, promovarea unor noi modele organizaționale, introducerea unor noi forme de cooperare și schimb de cunoștințe între sectorul de producție alimentară și sectorul de cercetare. În acest sens, proiectele sprijinite au promovat următoarele inițiative: misiuni și vizite

³ În cadrul sondajului aplicat la nivelul beneficiarilor, dintre respondenții care consideră că există un grad ridicat de inovare la nivelul fermei acestora, 30% sunt tineri fermieri și 70% au vârsta de peste 40 de ani.

EVALUAREA ON-GOING A PNDR 2014-2020 ÎN PERIOADA 2017-2020

internaționale, schimb de experiențe între fermieri și diferiți alți actori cheie (ex. cercetători). **Principalele efecte în materie de inovație provin ca urmare a sprijinului oferit prin sM6.3, sM 4.1, sM4.1a.** Cu toate acestea, analiza proiectelor și a rezultatelor sondajului de opinie arată că implementarea PNDR a ajutat la introducerea inovației și în ferma mică, dar la un nivel mai scăzut, comparativ cu fermele mari. Totodată, percepția beneficiarilor sM 4.1 și 4.1a privind inovația este una pozitivă (80% dintre respondenți - valoare mai scăzută față de cea obținută prin răspunsurile oferite de către toți beneficiarii chestionați (nu numai beneficiarii cu ferme mici), prin activitățile de evaluare anterioare – Studiul de evaluare II - Raportul Anual de Implementare 2018).

Recomandări – În ceea ce privește **accesul la creditare**, Autoritatea de Management ar putea lua în considerare flexibilitatea propusă de Comisia Europeană în utilizarea instrumentelor financiare, în special ca răspuns la criza generată de pandemia COVID-19. În acest sens, Comisia Europeană a propus modificările⁴ Regulamentului UE 1305/2013, care să permită asistența de urgență a agricultorilor și IMM-urilor afectate în special de criza COVID-19, sub forma unei sume forfetare care să nu depășească 7.000 EUR per fermier și 50.000 EUR per IMM. De asemenea, reglementările propuse includ o pondere maximă a contribuției UE, de 2% din contribuția FEADR pentru programele de dezvoltare rurală, pentru a se asigura că logica de intervenție a programului este menținută neschimbată și respectată.

Pentru promovarea **inovării** în continuare, evaluatorii recomandă ca Autoritatea de Management să:

- coordoneze și să împărtășească cele mai bune practici inovatoare între fermele mici;
- promoveze un hackathon specific, pentru fermele mici, cu scopul de a discuta idei inovatoare pentru dezvoltarea fermelor mici, pornind de la experiența Spaniei în adoptarea de soluții pentru minimizarea efectelor economice ale COVID-19.
- promoveze inițiativele ad-hoc (în viitor), pentru a promova schimbul de cunoștințe între fermieri, industrie, cercetare și alte părți interesate relevante, pentru a oferi noi idei și oportunități pentru dezvoltarea fermelor mici și a contribui la consolidarea sistemelor de cunoștințe și inovare agricole (AKIS), care sunt slab dezvoltate și fragmentate în România.

⁴ Propunerea se află într-un continuu proces de schimbare, astfel că prevederile referitoare la sumele forfetare și ponderea contribuției pot suferi modificări în viitor. Pentru consultarea celor mai recente date vă rugăm să verificați forma actualizată a Regulamentului UE 1305/2013.